

Rajmund Mydel

**MIEJSCE I ROLA CHIN W PROCESIE GLOBALIZACJI EDUKACJI
NA POZIOMIE WYŻSZYM**

Position and Importance of China in the Globalisation Process of Higher Education

China's dynamic economic growth at the turn of twenty-first century is accompanied by an unprecedented development of higher education and university education. Development of economic structures of the country gave birth to a sharp increase in demand for highly qualified personnel with broad international experience. That triggered a rapidly growing process of "student emigration" to foreign universities, making China the main animator of the process of globalization of higher education. In 2007 Chinese students represented 15,1% of all international students in the world higher education system. They became largest foreign minority at the universities in the USA (16.6% of total number of foreign students), UK (14.1%), and in the case of Japan they accounted for the record 63.7% (2007).

At the same time number of foreigners studying in China is dynamically growing (with 39 000 in 1970 to 195 000 in 2007). It is expected that due to the expansion of the Chinese economy and the increasing interest in the culture and art by 2020 more than half million of foreign students will undertake their education in China.

Key words: foreign students, global education market

Wprowadzenie

Jedną z najbardziej charakterystycznych cech współczesnego obrazu społeczno-ekonomicznego świata jest proces globalizacji. Rozwijany jest on zasadniczo w wymiarze gospodarczym, zaznaczając coraz silniej swą obecność w sferze politycznej i społeczno-kulturowej. W tym ostatnim przypadku koniec XX i pierwsza dekada XXI wieku, naznaczona jest intensywnym rozwojem procesu globalizacji w zakresie szeroko rozumianej edukacji, w tym przede wszystkim na poziomie wyższym (ang. *tertiary education*). Generalnie proces globalizacji edukacji rozumiany jest jako międzynarodowy przepływ osób, celem podjęcia nauki-studiów w zagranicznych placówkach szkolnictwa wyższego. Jego bezpośrednim przejawem jest, notowany od ostatniej dekady XX wieku, bardzo silny wzrost młodzieży kształcącej się poza granicami kraju. Po okresie względnej stagnacji, w latach 1980–85, liczby studentów zagranicznych na świecie na poziomie 1,1 mln, w okresie 1990–2000 populacja ich wzrosła odpowiednio z 1,3 mln do 1,9 mln (o 46,2%), by już w 2007 roku przekroczyć wielkość 3,0 mln (wzrost w latach 2000–2007 aż o 58,9%).

Proces niezwykle dynamicznego wzrostu liczby zagranicznych studentów określanej jest coraz częściej terminem globalizacji szkolnictwa wyższego¹. Obejmuje on także realizację partnerskich programów edukacyjnych pomiędzy zagranicznymi uczelniami (Program Partnership), uruchamianie zagranicznych oddziałów-wydziałów w partnerskich ośrodkach akademickich różnych krajów (*Branch or Offshore Campuses*) oraz upowszechnianie zasady kształcenia na odległość (*Distance Learning*). Integralnym elementem procesu globalizacji edukacji na poziomie wyższym jest także uruchamianie programów studiów zagranicznych (trwających od kilku miesięcy do jednego roku), których uczestnikami jest młodzież akademicka z różnych państw świata. Klasycznym przykładem realizacji powyższej formuły jest europejski program Erasmus, uruchomiony w 1987 roku, którego uczestnikami w okresie 1987–2007 było około 1,7 mln studentów z 31 państw Europy.

Proces globalizacji edukacji rozważany jest najczęściej w aspekcie liczby, studiującej poza granicami, młodzieży z uwzględnieniem kraju pochodzenia studentów oraz państw, które są miejscem edukacji akademickiej cudzoziemców (tzw. kraje goszczące studentów zagranicznych). Podkreślany jest przy tym w sposób szczególny fakt, że rozwój procesu globalizacji edukacji determinowany jest zasadniczo rozwojem społeczno-ekonomicznym państw, w tym rozwijających się krajów świata, który rodzi gwałtowny wzrost zapotrzebowania na pracowników o wysokich kwalifikacjach zawodowych.

---

¹ M.M. Kritz, *Globalisation and Internationalization of Tertiary Education, Final Report Submitted to the United Nations Population Division*, New York 2006; J. Knight, *Internationalization of Higher Education, Quality and Internationalization in Higher Education*, Paris 1999, s. 13–18; *Higher Education to 2030*, Vol. 2: *Globalisation*, Paris 2010.

Począwszy od przełomu XX/XXI wieku jednym z najważniejszych uczestników procesu globalizacji edukacji na poziomie wyższym stały się Chiny. Przebudowa i modernizacja struktur gospodarczych tego kraju, znacząca bezprecedensowym tempem wzrostu ekonomicznego w skali świata, zrodziła gwałtowny wzrost zapotrzebowania na wysoko kwalifikowanych pracowników, w tym elit wykształconych poza granicami kraju, legitymujących się międzynarodowym doświadczeniem.

Kraj ten, po zakończeniu tzw. Rewolucji Kulturalnej (1966–1976), która przyniosła m.in. zniszczenie systemu edukacyjnego państwa, podjął ogromny wysiłek na rzecz odbudowy i rozwoju edukacji na poziomie wyższym. Od końca lat 70. XX wieku edukacja na poziomie wyższym zostaje uznana, obok modernizacji i rozwoju gospodarczego kraju, priorytetowym celem chińskiego rządu. Władze polityczne Chin wyznaczają odąd szkolnictwu wyższemu i szeroko rozumianej nauce, rolę jednego z fundamentalnych filarów rozwoju gospodarczego kraju, którego celem jest zbudowanie nowoczesnego, globalnego mocarstwa ekonomicznego świata. Przemiany chińskiego systemu edukacji, w tym głównie na poziomie wyższym, traktowane są także jako jeden z podstawowych elementów integracji tego kraju z gospodarką światową. Rangę powyższego problemu jednoznacznie potwierdza także fakt, że rozwój szkolnictwa wyższego i nauki, stanowi jedno z głównych założeń rządowych 5-letnich Planów Rozwoju Gospodarczego i Społecznego Chin. W ich ramach nastąpiło otwarcie uniwersytetów oraz wprowadzenie egzaminów wstępnych na uczelnie wyższe (od 1977 roku). Ponadto rozpoczęto reformę szkolnictwa, która przyniosła m.in. odpłatność za nauczanie na poziomie wyższym oraz opracowano i uruchomiono dwa rządowe, strategiczne projekty, zapisane pod hasłami „Project 211” oraz „Project 985”.

Wprowadzony w życie, od 1995 roku, „Project 211” zakłada konsolidację wyższych uczelni, celem zmniejszenia ich liczby oraz podniesienia jakości kształcenia. W jego ramach zaplanowano organizację 100 instytucji szkolnictwa wyższego (uczelni oraz placówek i laboratoriów naukowo-badawczych), których programy edukacyjne i badawcze ukierunkowane są na wsparcie procesu modernizacji chińskiej gospodarki. Z kolei „Project 985”, którego symboliczny zapis jest pochodną daty ogłoszenia przez rząd chiński (maj 1998 roku, w ramach tzw. Education Action Plan toward the 21st Century), zakłada organizację na bazie istniejących uczelni od dziesięciu do dwunastu światowej klasy uniwersytetów oraz placówek badawczych. Objęte specjalnymi dotacjami rządowymi, rozwijające szeroką współpracę dydaktyczną i naukowo-badawczą z renomowanymi zagranicznymi szkołami wyższymi, przyszłe elitarne uczelnie wyższe Chin reprezentowane są aktualnie przez: Tsinghua University, Peking University, University of Science and Technology of China, Nanjing University, Fudan University, Shanghai Jiaotong University, Xi'an University, Zhejiang University, Nankai University oraz Harbin Institute of Technology². Mają one być miejscem

² E. Brandenburg, Z. Jiani, *Higher Education in China in the Light of Massification and Demographic Change*, „Gutersloh, Arbeitspapier” 2007, nr 97, www.che.de.

kształcenia najzdolniejszej młodzieży chińskiej oraz większości zagranicznych studentów.

Integralnym elementem nowej polityki edukacyjnej współczesnych Chin jest rozpoczęcie, z początkiem XXI wieku, procesu prywatyzacji szkolnictwa, w tym szkolnictwa wyższego. Wynikało ono zasadniczo z pilnej potrzeby poszerzenia rynku edukacyjnego, związanego z lawinowo rosnącą falą młodzieży pragnącej podjąć naukę w placówkach typu college oraz na poziomie uniwersyteckim. Pierwsza ustawa rządowa tego typu, pod nazwą „Law on Promotion of Private Education”, weszła w życie 1 września 2003 roku. Już na przełomie 2004/2005 roku za jej sprawą działało w Chinach 70 tysięcy prywatnych szkół wszystkich typów, do których uczęszczało 14,2 mln dzieci i młodzieży. W liczbie tej znajdowało się około 1300 prywatnych instytucji kształcących na poziomie wyższym z liczbą 1,9 mln studentów.

Reforma szkolnictwa, której towarzyszyło zwiększenie ilości placówek kształcących na poziomie wyższym (za sprawą prywatnych uczelni), przyniosła zasadniczy wzrost liczby słuchaczy studiów magisterskich z 0,3 mln w 1977 i 1,3 mln w 1997 roku do ponad 5,0 mln w 2007 roku. Łącznie ze słuchaczami placówek typu college, liczba studentów w Chinach przekroczyła w 2007 roku wielkość 20,5 mln, reprezentując 13,5% tej kategorii kształcącej się młodzieży na świecie (*China Staistical Yearbook 2007*).

Przełom XX/XXI wieku to także początek internacjonalizacji chińskiego szkolnictwa wyższego. Wyraża się on silnym rozwojem współpracy w zakresie edukacji oraz prac naukowo-badawczych z zagranicznymi uniwersytetami oraz podpisaniem porozumień z innymi krajami, dotyczącymi wzajemnego uznawania stopni akademickich. W tym ostatnim przypadku odpowiednie porozumienia zawarto dotąd z 21 państwami, w tym z Niemcami (w 2002 roku) oraz Wielką Brytanią, Francją, Australią i Nową Zelandią (wszystkie w 2003 roku).

Znamiennym dla współczesnego rozwoju chińskiego szkolnictwa, jest niezwykle dynamiczny wzrost jego udziału w procesie globalizacji edukacji na poziomie wyższym. Spektakularnym przejawem powyższego procesu jest bezwzględna dominacja na zagranicznych uczelniach świata studentów chińskich. W liczbie 457,4 tys. (2007 rok), reprezentują 15,1% ogółu studentów kształcących się na zagranicznych uczelniach wyższych³. Zajmując pierwsze miejsce, wyprzedzają oni zdecydowanie w tym względzie kolejno studentów z Indii (162,2 tys. – 5,4% ogółu) oraz Korei Południowej (107,1 tys. – 3,5%) i Niemiec (86,0 tys. – 2,8% ogółu zagranicznych studentów). Innym przejawem rosnącej roli Chin w procesie globalizacji edukacji na poziomie wyższym jest fakt, że na uczelniach tego kraju kształciło się w 2007 roku 195,5 tys. zagranicznych studentów. Stanowili oni 6,5% populacji kształcącej się młodzieży na zagranicznych uczelniach, plasując ten kraj na 6 miejscu w świecie. Bezprecedensowy w skali współcze-

³ G. Maslen, *China: Chinese students to dominate world market*, „University World News”, November 4, 2007, www.universityworldnews.com.

snego świata zakres rozwoju szkolnictwa wyższego Chin, rosnąca fala emigracji edukacyjnej chińskiej młodzieży na uczelnie zagraniczne, jak też napływ cudzoziemskich studentów na uczelnie tego kraju, będzie miał coraz silniejszy wpływ na globalny rynek edukacyjny. Powyższy kierunek zmian potwierdzają prognozy Ministerstwa Szkolnictwa Chin, zgodnie z którymi, w perspektywie 2020 roku, liczba Chińczyków studiujących na zagranicznych uczelniach osiągnie wielkość 650 tys. osób. Równocześnie zakłada się, że ponad 500 tys. cudzoziemskich studentów kształcić będzie się w tym roku na chińskich wyższych uczelniach⁴.

Chińscy studenci za granicą oraz ich miejsce na światowym rynku szkolnictwa wyższego

Najważniejszym wskaźnikiem procesu globalizacji oraz umiędzynarodowienia procesu globalizacji edukacji na poziomie wyższym, jest liczba młodzieży studiującej w zagranicznych ośrodkach akademickich. Interpretowany jest on w aspekcie ogólnej liczby studentów kształcących się za granicą według narodowości oraz krajów goszczących zagranicznych studentów.

Bezpośrednim wyrazem rozwijanego procesu globalizacji szkolnictwa wyższego jest dynamiczny wzrost studiującej za granicą młodzieży z 1,1 mln w 1980 r. i 1,3 mln w 1990 roku do 1,9 mln w 2000 i ponad 3,0 mln osób w 2007 roku. Oznacza to, że w dekadzie 1980–1990 wskaźnik wzrostu zagranicznych studentów wyniósł 18,2%, w latach 1990–2000 był rzędu 46,2%, natomiast w w okresie 2000–2007 osiągnął wartość aż 58,9%. Właśnie pod koniec lat 70. XX wieku w nurcie tego procesu znalazły się Chiny, za sprawą reformy szkolnictwa, która stworzyła m.in. możliwość podejmowania studiów za granicą. Pierwotnie ograniczona była ona do niewielkiej, wyselekcjonowanej przez władze, grupy osób (np. w 1978 roku było to zaledwie 3,4 tys. osób). Począwszy od końca 1986 roku pozwalała ona podejmować studia za granicą wszystkim tym, którzy byli w stanie ponieść koszty kształcenia. Wraz z powyższą decyzją został uruchomiony i silnie rozwijany w kolejnych latach proces wielkoskalowej emigracji edukacyjnej Chińczyków. Wpłynął on zasadniczo na wzrost globalnej liczby zagranicznych studentów na świecie sprawiając, że Chiny stały się współcześnie głównym animatorem oraz uczestnikiem procesu globalizacji edukacji na poziomie wyższym. Powyższa opinia znajduje wyraz we wzroście liczby studentów chińskich kształcących się poza granicami kraju z około 40 tys. w 1985 roku, poprzez 60 tys. w 1990 i 115 tys. w 2000 roku, aż do 457,4 tys w 2007 roku. Jednoznacznie rosnącą, a z czasem wiodącą, pozycję Chin na globalnym rynku szkolnictwa wyższego, potwierdzają wskaźniki udziału studiujących za granicą Chińczyków w ogólnej liczbie zagranicznych studentów na świecie. Wzrosły one

---

⁴ L. Yao, J. Walley, Z. Shunming, Z. Xiliang, *China's higher education transformation and its global implications*, 2008, www.voxeu.org.

z 3,6% w 1985 roku poprzez 4,6% w 1990 i 6,0% w 2000 roku, aż do 15,1% w 2007 roku.

W świetle przytoczonych faktów, Chiny współcześnie jawią się liderem zarówno w zakresie liczby, jak też skali i tempa wzrostu kształcących się i podejmujących naukę za granicą studentów. Dodatkowym świadectwem wiodącej pozycji Chin w tym względzie niech będzie fakt, że w latach 2002–2007 liczba studiujących poza krajem obywateli Chin wzrosła o 151,7% (z 181,7 tys. do 457,4 tys., czyli o 275,7 tys. osób, które stanowiły aż 36,6% globalnego przyrostu liczby studentów zagranicznych na świecie). Bezwzględny prymat Chin w światowym rankingu liczby zagranicznych studentów podkreśla także okoliczność, że znajdujące się na drugim miejscu tej listy Indie, z liczbą 162,2 tys. osób, reprezentują jedynie 5,2% globalnej liczby tej kategorii studentów (2007). Zdecydowanie ustępują Chinom kolejne na liście rankingowej kraje, takie jak Korea Południowa (107,1 tys. – 3,5% ogółu), Niemcy (86,0 tys. – 2,8%), Francja (63,0 tys. – 2,1%), Turcja (59,2 tys. – 2,0%), Japonia (56,1 tys. – 1,9%) czy USA (52,1 tys – 1,1% ogółu studiującej poza granicami młodzieży na świecie – tabela 1).

Tabela 1. Liczba studentów zagranicznych na świecie według najważniejszych państw ich pochodzenia (2007)

Kraj pochodzenia studentów	Liczba studentów kształcących się za granicą	% ogółu zagranicznych studentów na świecie
Chiny	457 366	15,1
Indie	162 221	5,4
Korea Południowa	107 141	3,5
Niemcy	85 963	2,8
Francja	63 025	2,1
Turcja	59 150	2,0
Japonia	56 060	1,9
USA	52 085	1,7
Maroko	50 917	1,7
Rosja	50 724	1,7
Malezja	48 841	1,6
Włochy	41 394	1,3
Kazachstan	40 504	1,3
Uzbekistan	39 974	1,3
Polska	38 199	1,3
Pozostałe kraje	1 667 542	55,3
Razem świat	3 021 106	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Education at a Glance 2009*, OECD Indicators.

Zgodnie z rządowymi założeniami rozwoju i modernizacji gospodarki Chin, których integralną częścią jest rozwój edukacji na poziomie wyższym

(w tym studiów w zagranicznych ośrodkach akademickich), liczba młodzieży, podejmującej co roku studia za granicą, ma wzrosnąć z obecnego poziomu 170 tys. (2007) do ponad 200 tys. w 2010 oraz 300 tys. w 2020 roku. Spowoduje to dalszy wzrost liczby chińskich studentów na globalnym rynku szkolnictwa wyższego, tym bardziej, że towarzyszyć ma temu procesowi wzrost liczby osób, których kształcenie będzie finansowane przez państwo. Z całą ostrością należy w tym miejscu podkreślić fakt, że aktualnie ponad 90,0% Chińczyków, podejmujących studia zagraniczne, czyni to na własny koszt (głównie koszt rodziców). Taki sam odsetek, spośród aktualnie studiujących poza granicami osób, pokrywa koszty czesnego oraz utrzymania z własnych środków. W zależności od kraju i kierunku studiów roczne wydatki chińskiego studenta, obejmujące czesne oraz koszty utrzymania, wahają się w przedziale od 10,0–11,0 tys. USD (w Korei Południowej) do 22,0–37,0 tys. USD (w USA). Ważnym – znaczącym składnikiem powyższych kosztów są wydatki na utrzymanie, sięgające w skrajnych przypadkach ponad 50,0% ogólnej ich rocznej sumy (tabela 2).

Tabela 2. Przeciętne roczne wydatki chińskich studentów na czesne oraz utrzymanie w wybranych krajach (2009/2010)

Kraj studiów	Średnie roczne wydatki (w tys. USD)		
	Czesne	Utrzymanie	Razem (max.)
USA	22,0 – 36,6		36,6
Japonia	8,8 – 11,7	7,3	19,0
Australia	14,7– 22,0	10,5	32,5
Wielka Brytania	11,1 – 19,0	10,3	29,3
Kanada	10,3 – 11,7	9,5	21,2
Korea Południowa	4,4 – 5,9	5,2	11,1
Nowa Zelandia	8,8 – 11,7	5,1	16,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Wang Chao, *Foreign tuition fee, living cost on the rise in 2010*, „China Daily”, March 26, 2010, www.chinadaily.com.cn.

Głównym rynkiem emigracji edukacyjnej Chińczyków, w zakresie szkolnictwa wyższego, są Stany Zjednoczone Ameryki. W 2007 roku na wyższych uczelniach tego kraju studiowało 99,0 tys. obywateli kontynentalnych Chin. Stanowili oni dokładnie 21,6% ogólnej liczby chińskich studentów zagranicznych oraz 16,6% ogółu cudzoziemców studiujących w tym kraju. Relatywnie bardzo wysoka pozycja przypadła w tym względzie Japonii, gdzie Chińscy studenci w liczbie 80,2 tys. (17,5% Chińczyków studiujących poza krajem) reprezentowali aż 63,7% ogółu cudzoziemskich studentów. Kolejne, względnie wysokie i niemal równorzędne miejsca przypadły w udziale uczelniom australijskim oraz brytyjskim. Studiowało na nich odpowiednio 50,4 tys. oraz 49,6 tys. Chińczyków (średnio po 11,0% ogólnej liczby chińskich zagranicznych studentów). Godnym podkreślenia jest przy tym, między innymi, fakt, że studenci Chińscy reprezen-

tują najliczniejszą zbiorowość wśród wszystkich cudzoziemskich studentów w tych krajach, które stanowią ścisłą czołówkę państw goszczących zagranicznych studentów (w USA, Wielkiej Brytanii oraz w Niemczech). Dominująca pozycja studentów chińskich wśród zbiorowości zagranicznych studentów innych państw świata widoczna jest także w przypadku Japonii, Australii, Kanady, Korei Południowej, Nowej Zelandii czy nawet Finlandii. Przewodząc pod względem ilości cudzoziemskich studentów na wyższych uczelniach tych krajów, reprezentują od kilku do kilkudziesięciu procent ogólnej liczby studiujących obcokrajowców. Skrajnie wysokimi udziałami Chińscy studenci legitymują się w Korei Południowej oraz w Japonii, stanowiąc odpowiednio 72,3% oraz 63,7% ogólnej liczby cudzoziemskich studentów (tabela 3).

Tabela 3. Chińczycy studiujący na zagranicznych wyższych uczelniach według najważniejszych krajów (2007)

Kraj goszczący studentów	Liczba studentów	% ogółu chińskich studentów zagranicznych	% udziału w ogólnej liczbie zagranicznych studentów kraju	Miejsce wśród cudzoziemskich studentów
USA	98 958	21,6	16,6	1
Japonia	80 231	17,5	63,7	1
Australia	50 418	11,0	23,8	1
Wielka Brytania	49 594	10,8	14,1	1
Kanada	28 635	6,3	21,7	1
Niemcy	27 117	5,9	10,5	1
Korea Południowa	23 097	5,1	72,3	1
Francja	18 836	4,1	7,6	3
Nowa Zelandia	13 535	3,0	20,8	1
Holandia	3584	0,8	9,5	2
Dania	2037	0,4	9,8	2
Szwecja	1755	0,4	4,1	3
Włochy	1678	0,4	2,9	5
Finlandia	1677	0,4	16,7	1
Austria	1391	0,3	3,2	6
Irlandia	1290	0,3	7,7	3
Belgia	1149	0,2	2,8	9
Inne kraje	52 384	11,5	-	-
Razem	457 366	100,0	15,1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Education at a Glance 2009*, OECD Indicators.

Powyższe fakty stanowią kolejny dowód wiodącej pozycji Chin w zakresie globalizacji edukacji na poziomie wyższym, w kategoriach liczby studiującej młodzieży na zagranicznych uczelniach wyższych świata. W tym miejscu należy

także zwrócić uwagę na okoliczność, że zajmując pierwsze miejsce, niejednokrotnie Chińscy studenci przewyższają nawet kilkakrotnie, pod względem liczby, kolejnych na liście rówieśników z innych krajów. Skrajnym przykładem tego typu relacji jest Japonia oraz Nowa Zelandia. W przypadku Japonii, gdzie jak już wcześniej wspomniano, aż 63,7% ogółu cudzoziemskich studentów stanowili Chińczycy, drugie miejsce zajmowali studenci z Korei Południowej. W liczbie 22,1 tys., a więc czterokrotnie mniej w porównaniu z Chińczykami, reprezentowali 17,6% wszystkich zagranicznych studentów w tym kraju. Z kolei w Nowej Zelandii w warunkach strukturalnego udziału rządu 20,8%, Chińscy studenci, w liczbie 13 535 osób, przewyższali niemal sześciokrotnie drugich na liście studentów z Indii (2 452 osoby – 3,8% ogółu cudzoziemskich studentów – tabela 4).

Tabela 4. Liczba i udział chińskich studentów na zagranicznych uczelniach wybranych państw świata, na tle głównych grup narodowościowych cudzoziemskich studentów (2007)

Studenci zagraniczni w USA		
Kraj pochodzenia	Liczba	% ogółu
Chiny	98 958	16,6
Indie	85 687	14,4
Korea Południowa	63 772	10,7
Japonia	36 062	6,1
Kanada	28 905	4,9
Studenci zagraniczni w JAPONII		
Chiny	80 231	63,7
Korea Południowa	22 109	17,6
Wietnam	2087	1,7
Malezja	2052	1,6
USA	1888	1,5
Studenci zagraniczni w WIELKIEJ BRYTANII		
Chiny	49 594	14,1
Indie	23 833	6,8
Irlandia	16 245	4,6
Grecja	16 051	4,6
Niemcy	14 011	4,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Education at a Glance 2009*, OECD Indicators.

Podkreślana wielokrotnie rosnąca rola i wpływ Chin na rozwój procesu globalizacji edukacji na poziomie wyższym, znajduje także potwierdzenie w najnowszych badaniach ankietowych przeprowadzonych wśród młodzieży akademickiej tego kraju. Przeprowadzone pod koniec 2009 roku na próbie około 2,5 tys. studentów rodzimych uczelni, dowiodły, że ponad 80,0% studentów szkół wyższych deklarowała chęć podjęcia studiów za granicą („China News”,

7.03.2010), Jako główny powód takiej decyzji deklarowano fakt, że ukończenie zagranicznej uczelni pozwoli zdobyć wiedzę, która uczyni ich bardziej konkurencyjnymi na rynku pracy w porównaniu z absolwentami krajowych uczelni wyższych. Lektura literatury przedmiotu wskazuje poza tym, że w grupie głównych motywów podjęcia studiów zagranicznych przez Chińczyków wymienia się na pierwszym miejscu możliwość rozwoju intelektualnego w warunkach zdobywania najbardziej aktualnej-najnowszej wiedzy. Będzie ona przepustką do podjęcia ciekawej, dobrze płatnej pracy zarówno na rynku modernizujących się Chin, jak też na świecie. Ta ostatnia okoliczność wydaje się być najistotniejsza w kwestii podjęcia decyzji o emigracji edukacyjnej oraz ponoszenia, względnie bardzo wysokich, kosztów kształcenia za granicą. Potwierdza ją raport Chińskiej Akademii Nauk Społecznych z 2006 roku na temat chińskich studentów za granicą. Wynika z jego treści między innymi to, że 70,0–75,0% chińskich studentów z grupy tych, którzy studiowali za granicą w latach 1978–2006, nie powróciło do kraju. Większość z nich otrzymała możliwość zatrudnienia oraz stałego zamieszkania za granicą, bądź też pozwolenie na długookresowe zatrudnienie. Aby ograniczyć skalę tej szczególnej formy „drenażu mózgow”, chiński rząd przygotowuje plany szerszego wsparcia finansowego studiów zagranicznych w ramach rządowych stypendiów, które mają sprzyjać powrotom do kraju. Jest to niezwykle ważny problem w kontekście szeroko rozumianej modernizacji Chin, w tym planów kreowania nowej elity społeczeństwa z międzynarodowym wykształceniem, doświadczeniem oraz znajomością języków obcych.

Cudzoziemcy na chińskim rynku edukacyjnym

Problem globalizacji, a w jego ramach umiędzynarodowienia rynku edukacyjnego świata, rozważany jest także w kategoriach państw przyjmujących i kształcących zagranicznych studentów. Z tego punktu widzenia główna rola od lat w udziale przypada USA. Przełom XX/XXI wieku przyniósł jednak w tym względzie silny wzrost znaczenia szkolnictwa wyższego państw Europy Zachodniej (głównie Wielkiej Brytanii) oraz Australii i Chin na rynku globalnym. Towarzyszył temu procesowi przede wszystkim spadek znaczenia-strukturalnego udziału wśród państw goszczących zagranicznych studentów Stanów Zjednoczonych Ameryki (z 31,3% w 1990 do 19,7% w 2007 roku), przy utrzymaniu jeszcze pozycji światowego lidera. W grupie głównych udziałowców na globalnym rynku edukacyjnym charakterystyczny jest równocześnie wzrost pozycji Wielkiej Brytanii, zajmującej aktualnie drugie miejsce w grupie państw kształcących zagranicznych studentów, z udziałem 11,6%. Do światowej czołówki powyższego rankingu należą poza tym takie kraje jak Niemcy, Francja i Australia, których uczelnie wyższe gościły od 7,0 do 9,0% ogółu zagranicznych studentów świata (tabela 5).

W ciągu pierwszej dekady XXI w. do grona najważniejszych państw goszczących zagranicznych studentów dołączyły Chiny. W okresie 2000–2007 r. kraj ten odnotował najwyższy na świecie wskaźnik wzrostu cudzoziemskich studentów, notujący wielkość 274,5% (z 52,2 tys. do 195,5 tys. osób). W rezultacie na uczelniach wyższych tego kraju studiuje 6,5% ogólnej liczby zagranicznych studentów świata, plasując Chiny na 6 miejscu na globalnym rynku edukacyjnym (tabela 6). Czołówkę zagranicznej młodzieży akademickiej, studiującej na wyższych uczelniach Chin, reprezentowali w 2007 roku studenci z Korei Południowej (64,4 tys. – 33,0% ogółu), Japonii (18,6 tys. – 9,5%), USA (14,8 tys. – 7,6%), Wietnamu (9,7 tys. – 5,0%) oraz Tajlandii (7,3 tys. – 3,7% ogółu studiujących cudzoziemców). Z grona państw europejskich najliczniej reprezentowani byli studenci z Rosji (5,0 tys.), Francji (3,9 tys.) oraz Niemiec (3,1 tys.).

Tabela 5. Kraje kształcące największą liczbę zagranicznych studentów na poziomie wyższym (2007)

Kraje goszczące zagranicznych studentów	Liczba zagranicznych studentów	% ogółu studentów kształcących się za granicą	% udziału zagranicznych studentów w ogólnej liczbie studentów szkół wyższych danego kraju
USA	595 874	19,7	3,5
Wielka Brytania	351 470	11,6	19,5
Niemcy	258 513	8,6	11,3
Francja	246 612	8,2	11,3
Australia	211 526	7,0	22,5
Chiny	195 503	6,5	0,9
Kanada	132 246	4,4	14,8
Japonia	125 877	4,2	3,1
Nowa Zelandia	64 951	2,1	26,8
Rosja	60 288	2,0	0,6
Hiszpania	59 814	2,0	3,4
Włochy	57 271	1,9	2,8
Austria	43 572	1,4	16,7
Szwecja	42 769	1,4	10,3
Belgia	41 351	1,4	12,2
Szwajcaria	41 058	1,3	19,3
Inne kraje	492 614	1,3	-
Razem świat	3 021 106	100,0	16,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Education at a Glance 2009*, OECD Indicators.

Zdecydowana większość zagranicznych studentów w Chinach kształciła się na kierunkach humanistycznych (w tym lingwistycznych) oraz artystycznych (70,8% ogółu). Względnie dużą popularnością cieszyła się medycyna (12,8%

ogółu zagranicznych studentów), ze szczególnym ukierunkowaniem na tradycyjną medycynę chińską. Kolejne miejsca na liście najbardziej atrakcyjnych kierunków studiów zajmowały, w 2007 roku, ekonomia (4,7%), studia inżynieryjno-techniczne (3,2%), zarządzanie (2,5%), ekologia i ochrona środowiska (2,3%) oraz prawo (2,0% ogółu studentów).

Tabela 6. Liczba zagranicznych studentów wyższych uczelni w Chinach na tle głównych państw goszczących cudzoziemskich studentów w 1990, 2000 i 2007 roku

Kraje goszczące zagranicznych studentów	1990		2000		2007		% zmian 2000–2007
	Liczba (tys.)	% ogółu	Liczba (tys.)	% ogółu	Liczba (tys.)	% ogółu	
CHINY	34,0	2,6	52,2	2,7	195,5	6,5	274,5
USA	407,5	31,3	547,9	28,8	595,9	19,7	8,8
Wielka Brytania	80,0	6,2	222,9	11,7	351,5	11,6	57,7
Niemcy	107,0	8,2	187,0	9,8	258,5	8,6	38,2
Francja	136,0	10,5	137,1	7,2	246,6	8,2	79,9
Australia	14,0	1,1	105,8	5,6	211,5	7,0	99,9
Kanada	35,0	2,7	40,0	2,1	132,2	4,4	230,5
Japonia	41,3	3,2	64,0	3,4	125,9	4,2	96,7
Świat	1 300,0	100,0	1 901,0	100,0	3 021,1	100,0	58,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Education at a Glance*, Rocznik 2002 i 2009.

W grupie ponad 100 wyższych uczelni chińskich realizujących programy dydaktyczne dla cudzoziemców, największa zbiorowość zagranicznych studentów kształciła się na Beijing Language and Culture University (11 608 osób). Kolejne miejsce na tej liście zajmował Peking University (6653 studentów), Fudan University (6023) oraz Shanghai Jiaotong University (5568 studentów). Stosownym będzie tu wspomnieć, że na liście 10 najatrakcyjniejszych wyższych uczelni dla zagranicznych studentów, znalazło się 5 uczelni elitarnych, wyróżnionych przez rząd w założeniach „Project 985” (tabela 7).

Podobnie jak w przypadku studiującej za granicą młodzieży chińskiej, ponad 90,0% studentów cudzoziemskich w Chinach, kształci się na własny koszt. Podkreślić jednak należy fakt, że koszty czesnego oraz utrzymania w tym kraju są wielokrotnie niższe w porównaniu z uczelniami Zachodnimi. Tak na przykład wysokość czesnego na studiach inżynieryjno-technicznych kształtuje się na poziomie 2,4–4,7 tys. USD rocznie, podczas gdy na medycznych oraz artystycznych oscyluje w przedziale 3,2–7,2 tys. USD. Wręcz symboliczne są tu koszty utrzymania, nie przekraczające średnio 750 USD rocznie (studenci zagraniczni zobowiązani są do zamieszkania w domach akademickich).

Tabela 7. Wyższe uczelnie Chin kształcące największą liczbę zagranicznych studentów (2007)

Nazwa wyższej uczelni	Liczba zagranicznych studentów
Beijing Language & Culture University	11 608
Peking University *	6653
Fudan University *	6025
Shanghai Jiaotong University *	5568
Beijing Normal University	4834
Tsinghua University *	4693
University of International Business & Economics	3609
East China Normal University	3183
Zhejiang University *	3008
Shanghai International Studies University	2786

*elitarnie uczelnie z listy „Project 985”

Źródło: opracowanie własne na podstawie Jianmin Li, *Internationalization of Chinese Higher Education*, Beijing 2008.

Mając na uwadze realizację planu rozwoju szkolnictwa wyższego, w tym podniesienie poziomu kształcenia i umiędzynarodowienia rodzimego rynku edukacyjnego na poziomie wyższym, władze Chin otwarte są na coraz szerszą współpracę z zagranicznymi ośrodkami akademickimi. Znajduje to między innymi wyraz w przygotowywaniu wspólnych projektów badawczych i programów dydaktycznych, zatrudnianiu cudzoziemskich naukowców na rodzimych uczelniach, wymiany naukowej i grup młodzieży akademickiej oraz we wzroście liczby rządowych stypendiów dla zagranicznych studentów.

Podsumowanie

Dynamicznemu rozwojowi gospodarczemu Chin na przełomie XX/XXI w., który czyni z tego kraju jedną z czołowych potęg ekonomicznych świata, towarzyszy bezprecedensowy rozwój szkolnictwa wyższego. Za sprawą lawinowo rosnącej emigracji edukacyjnej do najważniejszych ośrodków akademickich świata, Chiny stają się głównym animatorem procesu globalizacji edukacji na poziomie wyższym. Znajduje to wyraz w dominującej pozycji i stale rosnącym udziale chińskich studentów w światowej zbiorowości młodzieży kształcącej się poza krajem (z 3,6% w 1985 do 15,1% w 2007 roku) oraz w dynamicznym wzroście liczby cudzoziemskich studentów na chińskich uczelniach (z 39,0 tys. w 1997 do 195,5 tys. w 2007 roku – przyrost o 401,3%). Proces ten przybiera na skali i dynamice za sprawą wsparcia przez rząd rosnącej fali indywidualnej emigracji edukacyjnej za granicą, która w perspektywie 2020 roku osiągnąć ma

wielkość 300 tys. osób rocznie. Zakłada się równocześnie, że wraz z rosnącym zainteresowaniem świata wyjątkowym wzrostem gospodarczym Chin oraz jego kulturą i sztuką, w tym roku na chińskich uczelniach kształcić się będzie ponad 500 tys. cudzoziemskich studentów. W większości podejmą oni studia w kilkunastu elitarnych szkołach wyższych, które w opinii Richarda Levina, prezydenta Yale University, stanowią bardzo silną konkurencję dla tak renomowanych uczelni świata, jak m.in. Oxford czy Cambridge. Wskazuje to jednoznacznie na dalszy, nieunikniony wzrost znaczenia Chin na globalnym rynku szkolnictwa wyższego. Będzie on pochodną nie tylko wielokierunkowych działań strony chińskiej. Rzeczywistość dowodzi, że współpraca z Chinami w zakresie edukacji na poziomie wyższym stanowi jeden z wiodących celów licznych, renomowanych uczelni na świecie.